

РЕВОЛЮЦИОНЕНЪ ЛИСТЪ

Превратътъ въ Бѣлградъ

Държавниятъ превратъ — *coup d'état* — въ Бѣлградъ ще празнува скоро своята полгодишнина. При все това установениятъ отъ този превратъ режимъ продължава да се нарича погрѣшно *диктатура*. Погрѣшно, казваме, защото истинското наименование на държавния строй въ кралството на сърби, хървати, и словенци е *монархически абсолютизъмъ*.

За пръвъ пжтъ думитѣ диктаторъ и диктатура срещаме у римлянитѣ презъ време на републиката. Когато Римъ се е намиралъ въ голѣма опасностъ, сенатътъ прогласявалъ одного отъ двамата консули за диктаторъ, за да не го парализира другиятъ съ своето противно на неговото мнение, за да има, следователно, единство въ командуването на войскитѣ и изобщо въ управлението. Диктатурата могла да трае шесть месеца. Въ най новото време имаме диктатури на нѣкоя класа, на часть отъ народа или на нѣкое съсловие. Диктатурата въ Испания бѣ наложена отъ армията чрезъ генералъ Примо де Ривера като реакция противъ партийнитѣ борби и съществуващето отъ това безредие. Кралътъ после санкционира създаденото положение и се примири съ него, за да затвърди престола си и да запази династията. Въ Русия имаме диктатурата на пролетарията, на едно добре организирано малцинство, което използва доведения до отчаяние отъ пораженията и дър-

жавната дезорганизация руски народъ, и му се наложи. По-рано бѣ Ленинъ а сега Сталинъ е човѣкътъ, който упражнява властта на диктаторъ въ името на руския пролетариатъ. Италия презъ 1920-1921 година бѣ почти въ анархия: комунизъмътъ тамъ се прояви съ всичкитѣ си отрицателни качества, като разрушителъ на голѣми ценности въ областта на материалната, пѣкъ и на моралната култура. Тържеството на Мусолини съ неговитѣ черни ризи бѣ резултатъ на немощта на старитѣ партии своевременно да се справятъ съ създалата се анархия. Въ всѣки случай въ Италия диктатурата на Мусолини е диктатура на голѣмото мнозинство отъ италиянския народъ, което последва своя водачъ. Така ли стана, нѣщо подобно ли стана въ кралството на сърби, хървати и словенци? Съвсемъ не.

Борбитѣ въ тази изкуствена политическа формация на Балканския полуостровъ се водѣха и се водятъ предимно на национална почва. Македонци (българи, турци, албанци власи), хървати, словенци, черно-горци, неможейки да понасятъ сръбския политически, икономически и културенъ гнетъ, съ една дума сръбското натрапничество, поведоха борба противъ последното. Македонцитѣ, на които бѣха заприщени легалнитѣ пѣтища за борба, водиха последната и я водятъ нелегално, съ революционни средства. Останалитѣ, добре представени въ скупщината, и ползуващи се отъ своя преса и свои културни институти, водиха тази борба въ кръга на законитѣ. Но и единиятъ и другиятъ видъ борба дразнѣше народътъ „освободителъ“, — натрапницитѣ сърби. Последнитѣ, дошли до момента на шовинистично полудяване, почнаха въ Македония да убиватъ всѣки посѣбуденъ миренъ жителъ, българинъ или турчинъ. Ядѣтъ си пѣкъ въ Хърватско проявиха съ убийството на Павле Радичъ, Басаричекъ и Степанъ Радичъ въ самата скупщина. Ранени бѣха и други двама хървати депутати — Гранджа и Пернаръ, отъ Пуниша Рачичъ. Това се прояви и въ сѣдебния процесъ, който бѣ най яркия носителъ на сръбския шовинистиченъ бѣсъ. Конституционитѣ свободи, колкото и ограничени да бѣха въ троименното кралство, се пакъ посрѣдствомъ пренията въ парламена, въ публичнитѣ събрания, въ разнитѣ сдружения, посрѣдствомъ хърватския и словенския периодически печатъ, допускаха възможността да се изнасятъ на яве и вътре въ страната и вънъ отъ нея, хегемонистическитѣ похвати на бѣлградското правителство. За да се пресече пѣтя на тази свѣтлина вънъ и вътре, кралъ Александъръ Карагеоргиевичъ, типиченъ сърбинъ, суспендира конституцията и въведе своя едноличенъ режимъ. Кралътъ на сърбитѣ, хърватитѣ и словенцитѣ извърши държавния превратъ следъ едно конституционно съвещание съ представителитѣ на националитѣ и политически партии въ кралството. Александъръ Карагеоргиевичъ самъ, безъ народно нѣкакво движение, реши да обсеби всички власти, да бжде самиятъ той представителъ на всички граждани въ държавата по силата на наследственото начало, т. е. по Божие повеление. Александаръ Карагеоргиевичъ, следъ като се бѣ увѣрилъ, че не ще срещне въ началото противодействие отъ войската — отъ офицерския кадъръ, — се прогласи за абсолютенъ, неограниченъ монархъ, Така щото небива да се говори за диктатура въ Югославия, а за монархически абсолютизъмъ, какъвто имаше въ Франция до великата революция, въ останала Европа до сѣдната на миналия вѣкъ, а въ Турция до 1908 год.

Какъ гледатъ на това отживѣло времето си отдавна управление въ Македония Хърватско Словенско и въ странство, но и какъ гледатъ на него и самитѣ попросвѣтени сърби, — това ще кажемъ други пѣтъ.

Г. Баждаровъ